GÖTEBORGS UNIVERSITET

Uppdraget för grundlärare i fritidshem

Rektorernas syn på detta uppdrag

Kolbrún Egilsdóttir och
Filip Strålman
Grundlärare med inriktning mot
fritidshem för yrkesverksamma

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Kurs:	LRXA1G Y
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	HT/2021
Handledare:	Thorbjörn Johansson
Examinator:	Karin Lager

Abstract

Syftet med studien är att se hur rektorer tilldelar uppgifter för grundlärare i fritidshem samt att ta reda på om rektorerna upplever att de tilldelade uppgifterna kan påverka kvalitén och status på fritidshemmen. Vår studie är kvalitativ och vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer med rektorer inom Göteborgs stad, där analysprocessen har utgått från professionsteorin. I resultatet redovisas hur rektorer tilldelar uppgifterna olika för grundlärare i fritidshem. Grundlärares dubbla uppdrag bidrar till en splittring för rektorerna hur de ska tilldela resurserna under skoldagen. Det dubbla uppdraget innebär att grundlärare i fritidshem är både lärare i fritidshem och lärare i ett praktiskt estetiskt ämne. Även om rektorerna påtalar en vilja att prioritera fritidsverksamheten så har flertalet grundlärare i fritidshem helt gått över till att arbeta med skolans undervisning vilket i sin tur leder till att fritidsverksamheten kommer i andra hand.

Nyckelord: grundlärare i fritidshem, rektor, profession, yrkesidentitet, dubbla uppdrag, fritidshemmens kvalité, status.

Innehållsförteckning

Inledning **1**
Problemområde 1
Bakgrund 2
Syfte och frågeställningar 3

Tidigare forskning **4**
Utbildningen för grundlärare i fritidshem med dubbla uppdrag 4
Grundlärare i fritidshem försöker lyfta sin egna yrkesidentitet 6
Styrningen på fritidshemmen 6
Sammanfattning av tidigare forskning 8
Teoretisk anknytning 9
Professionsteori 9

Metod och tillvägagångssätt **11**
Metod 11
Urval 11
Genomförande av intervjuer 11
Reliabilitet och validitet 12
Etiska ställningstaganden 12
Metodreflektion 13

Resultat och Analys **14**
En ny yrkesroll 14
Dubbla yrkesroller för grundlärare i fritidshem 15
Fritidshemmens kvalité 16

Diskussion **19**
Resultatdiskussion 19
Relation till tidigare forskning 21
Slutdiskussion 22
Förslag till vidare forskning 22

Referenslista **23**
Bilagor 25

Inledning

Avsikten med den nya lärarutbildningen (grundlärare med inriktning mot fritidshem) är att stärka yrkesidentiteten för grundlärare i fritidshem (Berglund, Lager, Lundqvist & Gustavsson Nyckel, 2019). Utbildningen ger dubbla yrkesroller då grundlärare i fritidshem blir både lärare i fritidshem och lärare i ett praktiskt estetiskt ämne. Detta tenderar att splittra yrkesidentiteten, vilket bidrar till en kamp mellan grundlärares professionella identitet för de två olika uppdragen.

Detta är något vi upplever genom våra många års erfarenhet inom yrket, just att vi dras mellan olika verksamheter. Med vår nya utbildning upplever vi redan hur rektorer aktivt arbetar för att vi ska fasas in i det praktiskt estetiska ämne vi studerat.

Problemområde

Med denna studie vill vi undersöka det dubbla uppdrag som grundlärare i fritidshem har (Ackesjö, Nordänger & Lindqvist, 2016). Då grundlärare i fritidshem blir ansvariga för två verksamheter, en som lärare i fritidshem och en som lärare i skolan krävs det resurser i form av tid och balans för att upprätthålla de två uppdragen. Undervisningen som sker under skoltid visar ansatser till att fritidshemmet blir lidande. Grundlärare i fritidshem som intervjuades i Ackesjös (2019) studie har helt gått över till att arbeta med skolans undervisning, vilket i sin tur leder till att fritidshemmets verksamhet kommer i andra hand.

En konsekvens av att skolan prioriteras framför fritidshemmet kan enligt Ludvigsson (2009) vara att rektorer oftast innehar mer utbildning kring skolans verksamhet. Andersson (2013) menar att detta går att koppla till fritidshemmets status. Rektorn ansvarar för hur skolans resurser ska fördelas och organiseras och det upp till hen att se över hur en fördelning kan vara som mest gynnsam för hela skol- och fritidsverksamheten.

Förhoppningen med vår studie är att undersöka hur rektorerna ser på uppdraget för grundlärare i fritidshem samt om uppdragen skiljer sig mellan olika skolor i Göteborg stad. Andersson (2013) menar att det visar sig existera lokala skillnader mellan skolor och fritidshem och hur fritidspersonalen arbetar under den obligatoriska skoldagen.

Bakgrund

Haglund (2020) förklarar att en ny yrkesroll har vuxit fram de senaste åren i och med förändringen av den nya lärarutbildningen som startade år 2011. Inriktningen mot arbete i fritidshem har ändrats drastiskt då yrkesrollen har gått från fritidspedagog till grundlärare med inriktning mot fritidshem. De två yrkesgrupperna fritidspedagog och grundlärare i fritidshem arbetar nu parallellt i fritidshemmen och ska bedriva gemensam verksamhet. År 2019 infördes det ett legitimationskrav för att få bedriva och ansvara för undervisningen på fritidshemmen (Skolverket, 2019). Fritidspedagoger med examen på högskolenivå kan ansöka om lärarlegitimation, och kan därmed också ansvara och bedriva undervisningen på fritidshemmen då det inte finns någon särskild legitimation för fritidspedagoger (Skolverket, 2020).

Gustavsson Nyckel (2020) menar att utvecklingen sedan 2010 utifrån ett undervisande fritidshems perspektiv har vuxit fram inom ramen för ett sammanhållande skolsystem med gemensam läroplan. Ett undervisande fritidshem ska erbjuda eleverna en meningsfull fritid där de får möjlighet att tillägna sig kunskaper inom det centrala innehållet. Fritidshemmet har genomgått omfattande förändringar när det kommer till mål, innehåll och samhällsuppdrag. Fritidshemmets samhällsuppdrag har förändrats från att handla om moralisk fostran, lek, omsorg och socialisation till att ha ett mer centralt innehåll, som har en betoning på språk och kommunikation, fysiska aktiviteter och utevistelse, natur och samhälle samt skapande och estetiska uttrycksformer. Således är läroplanen tydligare när det gäller vilka kunskaper och värden eleverna ska utveckla samt vilka begränsningar verksamheten ska utgå ifrån när det kommer till elevernas vardagsliv och intressen.

Ringarp och Nihlfors (2020) menar att det saknas forskning om det moderna fritidshemmet och dess funktion. Fritidspedagogernas roll har definierats av barnomsorg och skola vilket påverkat yrkesrollen då den varit utsatt för förändring sedan 2010. Undervisning på fritidshemmen är inte enbart formell kunskapsinlärning som exempelvis, kursplan och betygskriterier utan handlar mer om ett informellt lärande där undervisningens förutsättningar ska:

> *utgå ifrån elevernas behov, intressen och erfarenheter, samtidigt som den skall inspirera eleverna till nya upptäckter genom att utmana dem i den fria leken* (*Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* [Lgr11], 2019).

Ringarp och Nihlfors (2020) nämner även att rektorns ansvar är att utveckla samarbetsformerna mellan skolan, förskoleklassen och fritidshemmen. Detta för att utveckla elevernas mångsidiga lärande och utveckling. Rektorns ansvar är att ge alla elever en skolmiljö som präglas av säkerhet, samt att all personal ska ges den kompetensutveckling som behövs för att kunna utföra sina uppgifter. Personalen ska även ges möjligheten att utöva kollegialt lärande för att dela med sig av sina kunskaper under avsatt planeringstid.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka vilken roll grundlärare i fritidshem tilldelats av rektorerna.

Vi anser att dessa frågeställningar är centrala:

- Vilka arbetsuppgifter tilldelas grundlärare med inriktning mot fritidshem vid sina olika arbetsplatser?

- Hur upplever rektorerna att olika arbetsuppgifter kan påverka kvalité och status på fritidshemmet?

Tidigare forskning

Utbildningen för grundlärare i fritidshem med dubbla uppdrag

I första delen av vår tidigare forskning kommer vi lyfta studier som belyser de dubbla uppdragen som grundlärarutbildningen ger upphov till. Det argumenteras både för och emot om yrkesidentiteten stärks för grundlärare i fritidshemmet, detta är något som återkommer under arbetets gång.

Berglund, Lager, Lundqvist och Gustavsson Nyckel (2019) gör gällande att avsikten med den nya lärarutbildningen är att stärka yrkesidentiteten för lärarna. Vidare hävdar författarna att yrkesidentiteten inte verkar ha stärkts, snarare har den splittrats och blivit en kamp inom professions identiteten, både inom skolans och fritidshemmets verksamheter. Resultatet i studien visar således på konsekvenser då den nya utbildningen inte verkar ge det resultat som förväntades. Med utgångspunkt från resultatet menar författarna att det är rimligt att ställa frågan om dubbelheten kommer kvarstå med reproducerande kompetensutveckling som följd. Författarna menar även att det kanske är nödvändigt att diskutera en ny lärarutbildning med inriktning mot fritidshem med syfte att stärka yrkesidentiteten och inte splittra den.

Ackesjö, Nordänger och Lindqvist (2016) förklarar att nyexaminerade lärare i den nya utbildningen grundlärare med inriktning mot fritidshem gör en tydlig markering då de faktiskt anser sig vara just lärare mot arbete i fritidshemmen och inte pedagoger. Denna identifiering skapar en skillnad både mot de äldre fritidspedagogerna samt övriga lärare på skolan. Det skapas alltså en profession som är “unik” gentemot övrig personal. I denna hybrid av professioner där grundlärare i fritidshem faktiskt är lärare så betraktas grundlärare i fritidshem enbart till lärare när det är lärare i sitt praktiskt estetiska ämne och inte som lärare i fritidshem. Denna konflikt är den tydligaste markören av en nykonstruerad läraridentitet som skall värna om fritidshemmets socialt orienterade arbete, samt vara verksam inom skolans kunskapseffektiva arbete. Vidare menar författarna att denna konflikt med nyexaminerade lärare finns förstärkt i den hierarkiskt ordnade skolan och blir därför svårtolkad för grundlärare med inriktning mot fritidshem då författarna anser att utbildningen kan bidra till en konflikt mellan professionerna. Vidare menar Ackesjö (2019) att det finns olika nackdelar för grundlärare i fritidshem då de ser sig själva som lärare och därmed känner att de borde ansvara med liknande villkor som andra lärare på skolan. Grundlärare i fritidshem upplever att eftersom de har lärarexamen med utökad behörighet så blir det mer attraktivt att använda dem som substitut för andra lärare. När de nyttjas som spelpjäser innebär det att deras egen profession drabbas. Grundlärare i fritidshem känner att de betraktas enbart som lärare stundtals och inte på samma sätt som de övriga lärarna. Detta i sin tur leder till vilsenhet och osäkerhet inom sin egna profession när de placeras ut överallt på skolan och följden av detta kan leda till utmattning, menar Ackesjö (2019).

Berglund, Lager, Lundqvist och Gustavsson Nyckels (2019) tolkning av intervjusvaren i sin studie med de nyutexaminerade studenterna i grundlärarutbildningen med inriktning mot fritidshem menar att utbildningen tenderar att vara uppdelad och att studenternas utbildning bidrar till en dubbel yrkesroll. En för lärare i fritidshem samt en för lärare inom sitt praktiskt estetiska ämne. Denna nya yrkesroll bidrar till en kravbild där läraren arbetar både som lärare i fritidshem samt lärare inom sitt praktiskt estetiska ämne under en och samma arbetsdag, för

att försöka bibehålla de två olika kompetenserna som utbildningen bidragit till. Samtidigt har studenterna en stark identifikation inom arbetet på fritidshemmet både före och efter examen, enligt resultatdelen i Ackesjö, Nordänger och Lindqvist (2016) studie. Författarna påpekar att många studenter prioriterade fritidshemmet innan sin examen och har därför en viss distans till undervisning i det praktiskt estetiska ämnet de senare ska få examen inom. Studenterna tenderar att se den nya yrkesrollen som två separata professioner som är svåra att sammanföra och anses kluvna till uppdraget mellan den kunskapseffektiva skolan samt det mer socialt orienterade fritidshemmet. Studenternas uppfattning av det kluvna uppdraget är att det är svårt att driva båda uppdragen samtidigt och att det istället krävs ett val av vilket uppdrag man vill prioritera. I det valet väljer studenterna fritidshemmet framför sitt praktiskt estetiska ämne. Studenternas uttalande kan betraktas som ett sätt att värna och bevara den traditionella professionsidentiteten som är tätt kopplat till handlingssätt och kunskapsbas för fritidspedagogiken. Vissa studenter väljer även att inte ta ut sin legitimation och ett möjligt svar till detta kan enligt författarna handla om lojalitet för att stärka fritidshemmets status och position, där de kanske anser att legitimationen och behörigheten i ett skolämne kan bidra till en lojalitetskonflikt.

Vidare menar Ackesjö, Nordänger och Lindqvist (2016) att den nya grundlärarutbildningens innehåll och upplägg bidrar till att grundlärare med inriktning mot fritidshem är de enda som får obligatorisk undervisning i sitt praktiskt estetiska ämne, bild, musik, idrott och hälsa samt hem- och konsumentkunskap. Författarna ställer sig frågande till om detta skapar ett motstånd till de praktiskt estetiska ämnena då dessa ämnen kan komma att hamna i ett "ingenmansland" då förutsättningarna för att undervisa i dessa ämnen inte alltid prioriteras. Skolorna bör enligt författarna skapa förutsättningar med rätt tjänster, lön och planeringstid för att underlätta för den nya dubbla professionen att växa fram.

Ackesjö, Nordänger och Lindqvist (2016) påtalar också i sitt resultat att nyexaminerade studenter hamnar inför en slags identitetskris, där man blir ansvarig för två verksamheter, en inom fritidshemmet och en som lärare i skolan. Denna balansering kräver mycket av läraren då varken det ena eller det andra ska ta över. I studien beskrivs det som två olika arbetssätt, där man i ena stunden vill arbeta praktiskt och med nya eller andra metoder som komplement till den vanliga undervisningen i klassrummet och i andra stunden hur de vill utföra sitt arbete som lärare på skolan. En av studenterna förklarade att "Det är vad vår utbildning går ut på, att arbeta både i skolan och på fritids". Vidare förklarar Ackesjö (2019) att grundlärare i fritidshem har dubbla yrkesroller i sin examen, där balansen måste upprätthållas mellan de två uppdragen. Undervisningen under skoltiden får inte bli på fritidshemmets bekostnad. Flertalet grundlärare i fritidshem i Ackesjös studie har helt gått över till att arbeta med skolans undervisning för att fylla ämnesundervisningen som i sin tur leder till att fritidshemmets verksamhet kommer i andra hand.

Grundlärare i fritidshem försöker lyfta sin egna yrkesidentitet

I denna delen kommer vi att ta upp hur fritidshemmet har blivit ett komplement till skolan som i sin tur leder till att grundlärare i fritidshem upplever att deras uppdrag hamnar i skymundan mellan de olika pedagogiska uppdragen.

Calander (1999) tar i sin doktorsavhandling upp att den kompetens som lärare i fritidshem besitter inte är något som skolorna tar hänsyn till. En konsekvens av detta är att kompetensen som lärare i fritidshem besitter för att utveckla skolans verksamhet kan försvinna, som i sin tur kan leda till lägre status på skolan. Det tas även upp i undersökningen att lärare i fritidshem passar utmärkt för den ordinarie skolundervisningen och att lärare i fritidshem är anpassningsbara. En konsekvens av att grundlärare i fritidshem användes under skoltid bidrog till att fritidsverksamheten kom i skymundan då tiden som lades ner under skoltiden skulle använts för att planera för fritidshemsverksamheten. Däremot lyfter Andersson (2013) den positiva aspekten med att fritidspedagogiska arbetssätt och metoder kryper in i skolverksamheten. Fritidshemmen ska komplettera skolan och författaren menar på att det kan vara ett sätt för fritidspedagogerna att uttrycka den professionella kunskap de besitter.

Ackesjö, Nordänger och Lindqvist (2016) menar att det finns olika sätt att göra sin röst hörd för att påvisa sitt unika yrkeskunnande. För att bli hörda och förstådda väljer kanske några att tala skolans språk medan andra väljer att strida för att få rätt yrkestitel i sitt anställningsavtal. Vidare tolkar författarna att detta verkar vara ett förbättrings arbete som kräver ett så kallat tvåfrontskrig, där samma förutsättningar bör gälla för hela skolverksamheten. En av de intervjuade svarade: ”Att jag kallar mig själv för lärare uppfattar jag skapar en viss provokation för såväl lärare som för fritidspedagoger”. Vidare menar författarna grundlärare i fritidshem försöker jämna ut maktförhållandet mellan de olika yrkesgrupperna på samma gång som de lyfter upp sin egna yrkesidentitet.

Styrningen på fritidshemmen

I sista delen kommer vi kortfattat gå igenom bakgrunden kring rektorsyrket samt hur grundlärare i fritidshemmet upplever att fritidsverksamheten inte prioriteras av rektorerna på samma sätt som skolverksamheten.

Ludvigsson (2009) tar upp i sin doktorsavhandling hur historien kring yrket rektor kom till. De första ledarbefattningarna tillsattes år 1842 på folkskolan då det saknades ledare under folkskoleperioden. Det växte fram tre olika ledarbefattningar som benämndes: *statliga folkskoleinspektörer*, *kommunala inspektörer*, och *förestelärare* även kallad *överlärare. Överlärarna* erhöll titeln rektor år 1958. Ludvigsson menar att många rektorer har en lång erfarenhet som ämneslärare och därmed har de samma uppfattning som övriga ämneslärare. Detta är även något som Calander (1999) nämner i sin doktorsavhandling. År 1976 lagstadgades det en rektorsutbildning och de som hade arbetat som rektorer i minst två år var berättigade denna utbildning (Ludvigsson, 2009). Genom utbildningen fick rektorerna kunskap om de nationella målen samt skolans roll i samhället. Skolverket skapade en ny rektorsutbildning år 1992 och myndigheten tog över ansvaret år 2002. Slutligen infördes den statliga rektorsutbildningen år 2009 och består av tre delar. Den tredje delen som är viktig för

denna studie är den kvalificerade ledarskapsutbildningen med särskild inriktning på det komplexa uppdraget att leda skolan och förskoleverksamheten. Utifrån det Ludvigsson (2009) skriver i sin doktorsavhandling menar författaren att det läggs mer tid på skolans verksamhet eftersom rektorerna oftast är mer utbildade inom skolans verksamhet än fritidsverksamheten. Detta menar Andersson (2013) går att koppla till statusen inom fritidsverksamheten. Ludvigsson (2009) hävdar att det märks bland kollegiet på skolan om rektorerna saknar utbildning kring fritidsverksamheten. Författaren belyser i sin studie att lärare i fritidshem påpekar att de är väl införstådda med skolans verksamhet, medan ämneslärare inte är lika införstådda i fritidshemmets verksamhet. Författaren menar att det kan bero på osäkerhet hos ämneslärare kring innebörden av fritidsverksamheten. Det kan bero på att eleverna ska uppnå vissa mål inom skolverksamheten medan dessa krav inte finns på fritidsverksamheten. Avslutningsvis menar Ludvigsson (2009) att numera rekryteras även förskollärare och fritidspedagoger till rektorer då rektorns ansvarsområde har vidgats ner till yngre åldrar såsom förskola, förskoleklass och fritidshem.

Andersson (2013) menar att den decentraliserade styrningen är en bidragande faktor till att fritidspedagogernas arbete och verksamhet har blivit otydliga. Det har tillkommit nya arbetsuppgifter där fritidspedagogerna har blivit ‘’komplement till skolundervisningen’’ (elevassistenter) som har lett till att fritidsverksamheten inte har prioriterats. Författaren tar upp likheter och skillnader i sin studie som kan relateras till den lokala styrningen samt organisationen på den lokala skolan där undersökningen skedde. Personalen och tidsmässiga resurser fördelas mellan fritidshemmet och skolan. Samtliga fritidspedagoger som deltog i studien menar att handlingsutrymmet i fritidshemmet har reducerats till minskade resurser. Personalen upplever en osäkerhet kring arbetsuppgifterna och dess omfattning under skoldagen. Fritidspersonalen önskar att de kunde markera och avgränsa sina insatser under skoltiden och inte enbart anpassa sig utifrån skolans behov. Detta är något personalen har lyckats med till viss del, dock upplever de att det fortfarande är problematiskt att prioritera fritidshemmen då personalen anser att deras kunskaper och förhållningssätt även behövs som komplement till skolans verksamhet. Författaren menar att den lokala styrningen och de strukturella villkoren i form av resurser och tid inte kan tillgodoses fullt ut, varken under skolverksamheten eller fritidsverksamheten, därav tvingas personalen att prioritera den ena verksamheten över den andra.

Andersson (2013) tar i sin resultatdel upp hur skolorna som jämfördes liknade varandra då alla var relativt stora och hade minst fyra fritidspedagoger vilket var en av urvalsfaktorerna inför studien. Båda kommunerna försöker främst anställa utbildade fritidspedagoger dock visade det sig att den ena kommunen lyckats bättre med detta. Det visade sig att det existerar lokala skillnader mellan skola och fritidshem samt på vilket sätt fritidspedagogerna arbetar under den obligatoriska skoldagen. Vidare menar Andersson (2013) att även om det både skrivs och talas om fritidsverksamhetens betydelse på kommunal nivå så prioriteras inte fritidsverksamheten i verkligheten. Genom kommentarer från rektorerna uttalades det en vilja att stödja fritidsverksamheten. Även om viljan finns är det skolan som prioriteras och dominerar i slutändan.

Sammanfattning av tidigare forskning

I tidigare forskning kan man se att det råder osäkerhet kring yrkesidentiteten för nyexaminerade grundlärare med inriktning mot fritidshem. Denna nya yrkesroll bidrar till en kravbild där läraren arbetar både som lärare i fritidshem samt som lärare inom sitt praktiskt estetiska ämne under en och samma arbetsdag. Grundlärare i fritidshem har stark identifikation inom arbetet på fritidshemmet och menar på att det är svårt att avsätta lika mycket tid på båda uppdragen och behöver därmed prioritera det ena över det andra och väljer fritidshemsverksamheten framför skolverksamheten.

Samtidigt som grundlärare står i konflikt mellan sina yrkesidentiteter upplever de även att fritidshemmen bortprioriteras av rektorerna. Fritidsverksamheten har inte samma krav och mål som behöver uppnås som skolverksamheten, men dock påtalas det att viljan finns hos rektorerna att prioritera fritidshemmen.

Vi har noggrant studerat forskningen kring uppdraget för grundlärare i fritidshem och fått en samlad bild kring det dubbla uppdraget som grundlärare i fritidshem besitter. Genom att använda oss av professionsteorin ihop med vår forskning vill vi bidra med kunskap till hur fritidshemmets status kan höjas.

Teoretisk anknytning

Brante (1992) menar på att professionsteori handlar om en grupps samhörighet genom exempelvis gemensam utbildning. För att kunna kalla det en profession krävs det minst en universitetsutbildning (Brante, 2009). Vidare hävdar Brante (1992) att det handlar om licensiering inom läraryrket, som innebär en lärarlegitimation. Grundlärare i fritidshem besitter kunskap som andra utanför professionen exempelvis elevassistenter inte innehar. Brante hävdar att inom en viss profession och ur ett samhälleligt perspektiv ska yrkeserfarna klara av sitt yrke obehindrat än de som inte besitter kunskapen inom professionen, för att uppnå en viss status.

Begreppen semiprofession och stängning har en betydande roll i vår studie, dessa begrepp kommer tydliggöras i vår teori och teorin används i relation till yrket grundlärare i fritidshem.

Professionsteori

Det teoretiska ramverket i studien utgår från den professionsteori som gäller inom yrket. Den gradualistiska ansatsen förklarar att det finns olika grader av professioner, exempelvis *semiprofession* som innebär att yrket inte uppfyller alla kriterier. För att lyfta professionen inom yrket kan rektorerna använda sig av så kallad *stängning* som innebär att enbart legitimerad personal ansvarar för fritidshemmen (Ulfsdotter Eriksson, 2012). Brante (2009) menar att begreppet profession kan framstå som komplicerat och svårdefinierat. Detta beror på att det existerar flera olika beståndsdelar som ibland inte relaterar till varandra. I flertalet moderna sociologiska definitioner av professioner lyfter Brante deras samband till högre formell utbildning och främst universitetsutbildning. Brante lyfter även att en annan definition av begreppet profession är att yrket har en hög status och inflytande. När dessa två punkter sammanvävs blir en definition av profession att den är akademiskt förankrad och innehar en hög status.

Colnerud och Granström (2015) menar att läraryrket inte uppfyller alla de kriterier som krävs för att nå en professionell status och betraktas därmed som en semiprofession. I kategorin semiprofession finns ofta yrken inom den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn omfattar verksamhet inom stat, kommun och landsting och är oftast finansierad med skattemedel.

Brante (2015) förklarar att den akademiska utbildningens längd indikerar vilken typ av profession utbildningen sedan kategoriseras in i. En profession inom en yrkeskategori samarbetar ofta med andra professioner. I skolans verksamhet har olika professioner olika roller. Ett exempel finns på fritidshem där grundlärare har en högskoleutbildning som kategoriseras under semiprofession och fritidsledare har en gymnasieutbildning som kategoriseras under preprofession.

Fritidshemmet blev mer målinriktat vid senaste revideringen av läroplanen 2011, vilket leder till större krav på behörig personal med rätt behörighet utifrån den nya läroplanen. Dessa krav påverkar grundlärare i fritidshemmets yrkesroll då kravet på personal med akademisk utbildning kan leda till stängning för yrket i framtiden. Det finns ingen särskild legitimation för fritidspedagoger med examen på högskolenivå men de kan ansöka om lärarlegitimation

(Skolverket, 2020). Stängning innebär att man i första hand söker personal med rätt behörighet, dv.s personal med legitimation baserad på krav om en särskild utbildningsgång och examen (Brante, 2015). Ulfsdotter Eriksson (2012) förklarar hur olika strategier kan bidra till att en yrkesgrupp stängs. Exludering/uteslutning är en lämplig metod som inför krav på exempelvis lärarlegitimation när ny personal ska rekryteras. Personalen med rätt utbildning och behörighet väljs då framför övrig kompetent personal utan legitimation exempelvis fritidsledare, barnskötare som blir exluderade eller uteslutna. Då skolan genomgått en legitimeringsprocess har en stängning påbörjats, dock är den långt ifrån upprättad eftersom det saknas tillräckligt med personal som har rätt utbildning och behörighet (Skolverket, 2019).

Metod och tillvägagångssätt

Metod

Vi har använt oss av en en kvalitativ undersökning med semistrukturerade intervjufrågor som gav oss möjlighet att ställa frågor som kan leda till djupare kunskap inom forskningsämnet vi valt.

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) menar att intervjuer är ett av de vanligaste forskningsmetoderna som kan användas för olika syften. Genom att intervjua ett antal rektorer som är involverade i skolmiljön får vi i efterhand insikter om de förhållanden som råder i denna miljö. Detta är ett sätt för oss att samla kunskaper och upplevelser. Genom att fråga rektorer hur de tilldelar arbetsuppgifterna kan vi som studenter få nödvändiga kreativa uppslag för vårt fortsatta arbete. Våra intervjusvar kommer säga något om svaren bygger på situationen i den stund intervjun görs, hur rektorerna kommer uppfatta ämnet/frågan och inget annat. Det betyder att intervjun inte säger allt, men om vi gör den rätt kan den ge oss viktiga insikter i vår forskningsfråga.

Urval

Vi började med att göra en intervjuguide med frågeställningar utifrån kurslitteraturen och tidigare forskning (bilaga 1). Därefter planerade och genomförde vi intervjuer med flertalet rektorer inom Göteborgs stad för att undersöka hur de ser på uppdraget för grundlärare i fritidshem. Med tanke på rådande pandemi och de restriktioner som vi har i nuläget kommer våra intervjuer ske via Teams möten. Teams är ett digitalt mötesforum som innehåller ljud, video, samt skärmdelning. Man behöver inte vara medlem i organisationen eller ha ett medlemskonto för att ansluta till ett möte utan det räcker att klicka på inbjudan för att delta i ett möte. Första steget var att skapa ett informationsbrev (bilaga 2). Därefter stöttade vår rektor oss genom att läsa igenom brevet samt skicka ut detta via Göteborgs stads rektorsgrupp. Vår rektor gav oss namn och mejladress till de som var intresserade. Slutligen kontaktade vi rektorerna som godkände att vara med i vår studie och bokade in intervjuer för dessa.

Genomförande av intervjuer

Då vi använde oss av semistrukturerade intervjufrågor gav det oss möjlighet att ställa följdfrågor under pågående intervju (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015). Vi använde oss av internet understödda intervjuer via Teams där vi satt tillsammans. Vi delade upp ansvaret och turades om att hålla i intervjun och ställa följdfrågor. Intervjuerna med rektorerna blev inspelade, detta för att underlätta transkiberingsprocessen. När intervjuerna var genomförda transkriberade och analyserade vi gemensamt svaren från rektorerna. När alla intervjuer var genomförda samlade vi in allt empiriskt material och startade analysprocessen av materialet. När vi hade sorterat och analyserat allt material kategoriserade vi materialet i tre kategorier som vi kommer att redovisa i resultat och analysdelen.

Reliabilitet och validitet

Mattsson (2004) anser att forskare bör ägna sig åt angelägna frågor där svaren har en sannolik chans att bidra till trovärdighet. Eftersom vi hade möjligheten att se rektorernas uttryck när de svarade på frågorna samt att vi kunde ställa följdfrågor eller be om ett tydligt exempel uppfattades intervjusvaren som reliabla. Trots frågeställningens struktur finns det möjlighet att göra felaktiga tolkningar av både frågor och svar (Stukát, 2005). Mattsson (2004) menar att ett alternativ till reliabilitet och validitet inom kvalitativ forskning kan vara transparens dvs. genomskinlighet där läsaren ska få möjlighet att se hur forskningen genomförts samt kunna se om svaren verkar trovärdiga.

Då syftet var att ta reda på rektorernas syn på uppdraget för grundlärare i fritidshem görs det bäst genom att intervjua rektorer. Eriksson (2018) menar att metoden anses vara valid om metoden lyckas få svar på vad den är inriktad på. Malterud (2014) menar att validiteten används genom hela processen när man arbetar med en kvalitativ ansats där ansatsen är central i datainsamlingen och för analysen av allt insamlat material.

Etiska ställningstaganden

Vid studiens genomförande och uppläggning har vi förhållit oss till Vetenskapsrådets (2017) vetenskapliga regler och riktlinjer.

Vi följde de fyra huvudkraven *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. *Informationskravet* innebär att alla inblandade parter blev informerade om villkoren för deltagandet av studien och dess syfte. *Samtyckeskravet* innebär att deltagandet godkänts av informanterna som deltog i vår studie på förhand. *Konfidentialitetskravet* innebär att all information anonymiseras och därmed inte kan kopplas till en specifik individ, detta gjorde vi genom att fingera alla namn redan under transkriberingen. *Nyttjandekravet* innebär att informationen enbart används för forskningens syfte och kommer användas på något sätt där det kan påverka våra informanter. Vi informerade våra informanter om dessa krav samt att deras deltagande är frivilligt. Informanterna har även rätt att avbryta deltagandet under arbetets gång. Information om detta samt studiens syfte har skickats ut till informanterna innan de gav samtycke till att delta i vår studie (bilaga 2).

Metodreflektion

Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjufrågor som gav oss utrymme att ställa följdfrågor utifrån rektorernas svar. Detta för att rektorerna svarade olika på samma frågor därav kunde vi ställa olika följdfrågor beroende på deras svar.

Fördelen med att intervjua rektorer är att alla har samma yrkesposition och bör därmed ha liknande insikt i uppdraget vi undersöker. Vi såg även det som fördel att de hade olika bakgrunder när det kommer till deras yrke innan det blev rektorer, där vissa hade arbetat som ämneslärare medan andra arbetade inom fritidshemmet. Vi ansåg även att det var en fördel att vi inte hade någon relation till rektorerna sedan innan och kunde därmed enbart fokusera på våra frågeställningar. Vad vi anser som nackdel av vår metod var att vi inte kunde träffa rektorerna fysiskt, dock vet vi inte om det hade påverkat vår studie på något sätt.

Resultat och Analys

Under denna del presenterar vi vårt resultat av intervjuerna utifrån studiens syfte och frågeställningar. De namn som nämns är fingerade. Nedan kommer vi redovisa de kategorier som vuxit fram under transkriberingen av vårt empiriska material. *En ny yrkesroll* där vi kommer se över om rektorerna har behöriga grundlärare i fritidshem på sina skolor om inte, vad är bakomliggande orsak till det? I *dubbla yrkesroller för grundlärare i fritidshem* kommer vi fördjupa oss i grundlärares dubbla yrkesuppdrag samt hur rektorerna fördelar dessa två uppdrag för att bibehålla balansen mellan dem. I kategorin *fritidshemmens kvalité* kommer vi att undersöka om rektorerna anser att de arbetsuppgifter grundlärare i fritidshem har under skoltid kan påverka fritidshemmen. Vidare tar vi reda på hur planeringstiden disponeras under arbetstiden och om detta kan påverka fritidshemmet. För att koppla empirin till vårt resultat använder vi oss av professionsteorin med begreppen stängning och semiprofession.

En ny yrkesroll

Under våra intervjuer visade det sig att alla rektorer vi intervjuade var eniga om att det finns brist på utbildade grundlärare mot fritidshem med legitimation. Det skilde sig åt på skolorna hur många behöriga grundlärare med inriktning mot fritidshem som arbetade på skolorna.

> *Filip: Hur många behöriga grundlärare i fritidshem har ni på er arbetsplats?*
>
> *Anton: Det tror jag inte vi har någon i så fall om man ser det så eller ju en förresten och två som utbildar sig. Sen är väl de andra utbildade "Old School".*

För att få en djupare inblick i skillnaden mellan de olika skolorna valde vi även att ta med Berits svar på samma fråga.

> *Berit: Jag ska se exakt, jag ska räkna. Det är sex personal som har legitimation, men en av dem har inte just legitimation i fritidshem, den har legitimation i engelska men hen har ändå valt att arbete i fritidshem .*

Våra tolkningar är att rektorerna har lyckats olika bra vad det gäller att rekrytera behörig personal på deras skolor. Alla skolor hade förvisso minst en utbildad grundlärare med inriktning mot fritidshem och fler rektorer menade på att de hade outbildad personal som påbörjat studier för att få legitimation inom fritidshemmet. Enligt Brante (1992) handlar professionsteorin om en grupps samhörighet genom exempelvis gemensam utbildning. För att kunna kalla det för profession menar Brante (2009) att det krävs minst en universitetsutbildning med en form av licensiering och inom lärarprofessionen innebär det en lärarlegitimation.

Enligt rektorerna fanns det svårigheter att rekrytera legitimerade grundlärare i fritidshem. En annan bakomliggande orsak kan bero på att utbildningen grundlärare med inriktning mot fritidshem är relativt ny.

> *Kolbrun: Varför anser du att det är svårt att rekrytera grundlärare i fritidshem?*

Anna: Jag önskar det fanns flera av er, ni växer inte på träd. Det finns inte lika många utbildade som jag hade önskat, men det är ökänt att grundlärare i fritidshem är svårt att få tag på.

Vidare uttryckte Benjamin hur stor skillnad det kan vara att rekrytera grundlärare i fritidshem mot andra tjänster på skolan.

Benjamin: Det är svårt att rekrytera just grundlärare i fritidshem, jag hade ute en annons för en administratör och hade typ 160 ansökande. Men går jag ut med en grundlärare i fritidshem får jag om jag har tur fem sökande. Fyra har knappt någon erfarenhet eller något annat och har jag tur så får jag en som är bra. Det är jättesvårt. Jag tror att det är lättare att rekrytera personal då man kan säga att vi har personal med bra behörighet än att komma och säga du kommer vara den enda.

Vi tolkar Benjamins och Annas svar där de menar på att många skolor är i samma situation och att det kan vara enklare att rekrytera personal om man redan har utbildade grundlärare på skolan. Rektorerna uttrycker att de vill har mer behörig och välutbildad personal, detta tolkar vi som att de vill höja professionen på deras fritidshem. Colnerud och Granström (2015) förklarar att läraryrket hamnar i kategorin semiprofession då de inte uppfyller alla kriterier för att uppnå en professionell status. Vidare menar författarna att offentliga sektorer, exempelvis kommun kategoriseras under semiprofession.

Dubbla yrkesroller för grundlärare i fritidshem

När vi frågade rektorerna hur många timmar en grundlärare i fritidshem användes till deras praktiskt estetiska ämne gjorde vi tolkningen att grundlärare i fritidshems dubbla yrkesroll blir problematisk för både skol- och fritidsverksamheten.

Filip: Hur många timmar i veckan används grundlärare i fritidshem för sin ämnesundervisning?

Anna: Min stackars medarbetare, jag är glad att hen inte klagar mer än var hen gör. Medarbetaren har mycket idrott samtidigt som hen får mycket planeringstid. Hen sliter för sitt levebröd kan man säga, hen har bra lön i alla fall haha.

Rektorerna uttrycker att personalen slits mellan de dubbla yrkesuppdragen där mycket av deras arbetstid spenderas på skolans praktiskt estetiska ämne som i sin tur kan påverka professionen inom yrket då lärarna med dubbla uppdrag kanske får svårt att behålla kvaliteten i båda uppdragen samtidigt. Vidare uttrycker Benjamin att ibland flyttas personalen helt från fritidsverksamheten för att prioritera deras praktiskt estetiska ämne.

Benjamin: Förra läsåret hade vi ingen idrottslärare som enbart hade idrott utan det var uppdelat på tre personer. I år har vi faktiskt en lärare i fritidshem som har fått en lärartjänst som enbart idrottslärare eftersom hen önskade att ha mycker idrott. Så nu har vi en lärare i fritidshem som inte arbetar på fritidshemmet.

Om grundlärare i fritidshem hamnar i ett mellanläge där det är svårt att hålla balansen för att uppnå professionen inom yrken kanske grundlärare behöver prioritera det ena uppdraget framför det andra.

Kolbrun: Varför anser du att det är svårt att hålla balansen mellan de två olika uppdragen?

Berit: Jag som rektor kan uttrycka att det är en sorglig effekt att lägga ämne på utbildningen eftersom det lockar till att ha en ferietjänst och drar ifrån fritidshemmet.

Vidare menar Anna att det behövs balans mellan de två olika uppdragen för att inte personalen rekryteras enbart för att arbeta med sitt praktiskt estetiskt ämne.

Anna: Det är dubbla delar att ha ett ämne samtidigt som man försöker bedriva fritidsverksamheten så gott det går. Det är en balansgång, särskilt när det kommer till idrotts inriktningen, det är inte ovanligt att vi anställer de med läraravtalet. Det är något jag har gjort innan, då får medarbetaren sommarlov och andra saker som är gynnsamma.

Utifrån våra tolkningar rekryterar rektorerna grundlärare i fritidshem till att enbart utöva sitt praktiskt estetiska ämne, även om utbildningens grund ligger mot fritidshemmen. Det blir då svårt att bibehålla balansen i det dubbla uppdraget och rektorerna väljer att anställa grundlärare i fritidshem till att enbart arbeta inom skolans verksamhet. Detta sänker fritidshemmets profession då personal med behörighet mot fritidshem flyttas till skolans verksamhet. Rektorerna har redan uttryckt svårigheter kring att rekrytera behöriga grundlärare i fritidshem och när de sedan flyttar dessa till skolverksamheten tvingas rektorerna kanske att fylla deras positioner på fritidshemmen med personal som saknar behörighet. Brante (1992) menar att för att uppnå en viss status på fritidshemmen behövs en viss profession ur ett samhälleligt perspektiv då yrkeserfarna ska klara av yrket bättre än de som inte besitter samma kunskap. När legitimerad yrkeserfaren personal som besitter denna kunskap flyttas kan inte fritidshemmen uppnå den professionella status den strävar efter.

Fritidshemmens kvalité

När vi frågade rektorerna om kvalitén på fritidshemmen kan påverkas när grundlärare i fritidshem används på olika sätt under skoltid var de inte riktigt eniga i sina svar.

Filip: Upplever du att arbetsuppgifterna kan påverka kvalitén på fritidshemmet?

Anton: Skolan är ett svart hål, man kan stoppa in hur mycket i resurs väg utan att det räcker. Och det är ett dilemma någonstans! Alla vill ju ha allting och gärna lite till. Då är det lätt som fritidspedagog att man hamnar mycket i klass. Jaa i den värsta av världar så får fritidsverksamheten stå tillbaka och det är inte tanken. Många elever går ju i skolan från 8 till 17.30 och en del börjar till och med ännu tidigare än så. Jag tycker att den pedagogiska verksamheten i fritidshemmen behöver lyftas och förstärkas. Någonstans kan jag tro eller tycka att man har trillat in i någon form av resurs fack på något vis som jag tycker inte känns riktigt okej utan jag vill försöka lyfta den pedagogiska verksamheten även i skolan med fritidspedagogerna så det orkar att fullfölja sitt uppdrag på eftermiddagarna.

Vi valde även att ta med Berits svar då vi anser att Antons och Berits uppfattning i frågan skiljde sig.

Berit: Om min medarbetare som arbetar mycket med skolundervisning skulle varit ensam i det uppdraget skulle det självklart påverka kvalitén men hen är inte ensam de är flera som delar på uppdraget på fritidshemmet. Så den inverkan att hen inte har överhängande del på fritidshemmet har inte gjorts på fritidshemmets bekostnad, då vi har inte minskat personal på fritidshemmet på grund av det. Med tanke på att hen har så mycket skolundervisning används hen inte som resurs under skoltid.

Vi tolkar Antons svar som att han upplever en problematisk situation för grundlärare i fritidshemmet där skolans verksamhet har stor inverkan på personalen. Samtidigt påtalar han att det finns önskemål att fritidshemmens pedagogiska verksamhet skall lyftas in i skolverksamheten för att grundlärare i fritidshem skall kunna öka kvaliteten på fritidshemmen. Däremot tolkar vi Berits svar som att det praktiskt estetiska ämnet är en utväg för att inte placeras som resurs under skoltiden. Våra tolkningar av svaren är att rektorerna ser olika på hur det är mest gynnsamt att använda fritidspersonalen under skoltiden. Avslutningsvis önskar båda rektorerna att det inte ska påverka kvaliteten på fritidshemmen.

För att uppnå den professionella statusen behöver ansvariga grundlärare i fritidshem få avsatt tid för sitt uppdrag. För att se över kvalitén på de olika fritidshemmen ställde vi frågan kring hur många planeringstimmar som var avsatta till grundlärare i fritidshem för att kunna planera, dokumentera och utvärdera fritidsverksamheten.

Kolbrun: Hur många planeringstimmar avsatts för grundlärare i fritidshem på er skola?

Benjamin: Där ser det lite olika ut för oss beroende på vad de har för kringsysslor. Alltså man har inte lika mycket planeringstid beroende på, hm, lite osäker hur mycket. Alltså hur mycket planeringstid beror på om man arbetar exempelvis med trygghetsteamet. De har ganska mycket tid får sådana uppdrag. Jag vill verkligen satsa på vårt trygghetsteam och rastverksamheten.

Vi tolkade att det flesta rektorerna svarade som ovan där de var måna om att grundlärare i fritidshem skulle få ut sina fyra timmar i planeringstid enligt avtal. Dock hade vi en rektor som svarade lite mer utförligt att det beror på om grundlärare i fritidshem har något utökat uppdrag i sin tjänst. Vår tolkning av Benjamins svar från intervjun är att han är mån om att grundlärare i fritidshem får tid att planera verksamheten för att på så sätt höja professionens status samt öka kvalitén på fritidsverksamheterna. För att kunna höja statusen ännu mer och titulera sin yrkeskategori som profession handlar det om att personalen skall vara legitimerad (Brante, 1992). Hur får då rektorerna övrig personal att sträva efter behörighet?

Filip: Du påtalade att ni har två medarbetare som har en pågående utbildning. Är det på ert initiativ att de har valt att påbörja sin utbildning eller deras egna initiativ?

Benjamin: Jag skulle gärna vilja se en av våra förstelärare kopplad till fritidshem och vi har en som i grund och botten har förskollärarutbildning men om det skulle vara aktuellt så behöver ju hen ha rätt utbildning. Sedan har jag en annan medarbetare som har arbetat på fritids i många år som vill gärna se en löneökning men för att det ska bli aktuellt har jag uppmuntrat medarbetaren att vidareutbilda sig. Skall det hända något på riktigt så behöver man utbilda sig.

Rektorn skulle gärna vilja se en förstelärare, här tolkar vi att rektorn blev tvungen att påbörja en stängning på sina skolor. Då stängning innebär att enbart legitimerad personal får ansvara för vissa arbetsuppgifter på fritidshemmen (Ulfsdotter Eriksson, 2012). Vidare menar författaren att personal med behörighet väljs framför övrig kompetent personal som saknar legitimation, därav blir obehörig personal utesluten eller exkluderade. Dock är det viktigt att påpeka att det inte enbart är grundlärare i fritidshem som har legitimation inom fritidshemmen. Efter att det blev krav med lärarlegitimation på fritidshemmen kan fritidspedagoger som har en högskoleutbildningen ansöka om lärarlegitimation då det inte finns särskild lärarlegitimation för fritidspedagoger (Skolverket, 2020).

Diskussion

Resultatdiskussion

Utifrån vårt resultat och analys ser vi att alla skolor åtminstone hade en utbildad grundlärare med inriktning mot fritidshem samtidigt som flera rektorer påpekade att de hade outbildad personal som hade påbörjat studier för att få legitimation inom fritidshemmet. Dock tolkar vi utifrån deras intervjusvar att rektorerna lyckats olika när det kommer till att rekrytera legitimerad personal på de olika skolorna. Utifrån våra tolkningar ser vi att skolorna påbörjat en professions process där professionen är på väg att höjas på skolorna. Vi har förstått detta utifrån Brantes (1992) förklaring på professionsteorin då den handlar om en grupps samhörighet som har en gemensam utbildning och för att kalla det en profession menar Brante (2009) att det behövs minst en universitetsutbildning och en legitimation. Inom läraryrket innebär detta lärarlegitimation och flera av skolorna hade redan utbildad personal med legitimation och flertalet studerade för att få sin legitimation. Därav kunde vi utifrån resultaten se att skolorna har påbörjat en professions process. Vi ser även att de intervjuade rektorerna önskade att höja professionen på sina fritidshem då de vill utöka personalstyrkan med mer behörig och legitimerad personal. Dock uttryckte alla rektorerna att de hade svårt att rekrytera legitimerad personal samt att det var enklare att rekrytera behörig personal om det redan fanns personal med legitimation på fritidshemmen. Vi ser att rektorerna försöker anställa legitimerad personal på fritidsverksamheten för att uppnå samma semiprofession som på skolverksamheten. Vi förstår även detta genom Colnerud och Granström (2015) förklaring av att läraryrket kategoriseras under semiprofessionen då den inte uppnår alla kriterier för en professionell status. Då rektorerna arbetar för att rekrytera behörig personal med legitimation ser vi att de vill höja professionen på fritidsverksamheten till semiprofession.

Utifrån vårt resultat och analys ser vi att rektorerna uttrycker att det är svårt att behålla balansen mellan det två uppdragen grundlärare i fritidshem har i sin legitimation. Det blir svårt att behålla kvalitén i båda uppdragen samtidigt. Detta leder till att grundlärare i fritidshem hamnar i en position där de behöver prioritera ett uppdrag framför det andra. Utifrån våra intervjusvar med rektorerna ser vi att det praktiskt estetiska ämnet prioriteras framför fritidshemsverksamheten, även om utbildningens grund vilar på fritidshemmen. Vår tolkning är att när skolans praktiskt estetiska ämne prioriteras sänks professionen på fritidshemmen när legitimerad personal flyttas från fritidshemmets verksamhet in till skolans. Rektorerna har redan uttryckt svårigheter med att rekrytera legitimerad personal på fritidshemmen men väljer ändå att flytta den legitimerade personalen de har på fritidshemmen in i skolverksamheten, behöver de kanske fylla deras positioner med outbildad personal. Vi ser därför att rektorerna säger emot sig själva när de vill höja professionen på fritidshemmet då legitimerad personal som besitter kunskap tas ifrån fritidsverksamheten. Detta förstår vi genom Brantes (1992) förklaring kring professionen där han menar på att om man ska uppnå en viss status på fritidshemmen behövs en profession ur ett samhälleligt perspektiv då yrkeserfarna ska klara av yrket bättre än de som inte besitter samma kunskap. Därav kan inte fritidshemmen uppnå den professionella status om de legitimerad personal flyttas från fritidsverksamheten.

Utifrån vårt resultat och analys ser vi att rektorerna vi intervjuade ser olika på hur gynnsamt det är att använda grundlärare i fritidshem under skoltid. Dock påtalar rektorerna att oberoende hur grundlärare i fritidshem används under skoltiden vill rektorerna inte att det ska

påverka kvaliteten på fritidshemmen. Den ena rektorn menar på att hen upplever en problematisk situation för grundlärare i fritidshem när de används som resurser under skoltid. Istället önskar hen att de pedagogiska metoder grundlärare i fritidshem besitter lyfts upp under skoltid, detta för att de ska orka fullfölja sitt uppdrag på eftermiddagarna och därmed öka kvalitén på fritidshemmen. Medan den andra rektorn anser att grundlärare i fritidshem om de arbetar med sitt praktiskt estetiska ämne slipper placeras som resurser under skoltid. För att uppnå kvalitén på fritidshemmen behöver personalen planera verksamheten och vi tolkar att rektorerna var måna om att grundlärare i fritidshem får sina fyra timmar enligt avtal. En av rektorerna ansåg vi visa vikten med att grundlärare i fritidshem ges tillräckligt med planeringstid utifrån deras uppdrag, detta för att höja professionens status och fritidshemmets kvalité. Vi har förstått utifrån Brantes (1992) förklaringar av professionen att om vi ska höja statusen på fritidshemmen och titulera fritidsverksamheten som en semiprofession behöver personalen vara legitimerad. Hur får då rektorerna outbildad personal att sträva efter legitimation? Rektorn påtalade att hen ville gärna se en av sina kompetenta medarbetare som en förstelärare på fritidshemmen, dock saknade personalen legitimation för att få den positionen. Här tolkar vi att rektorn blev tvungen att göra en stängning då personalen saknade behörigheten för positionen. Detta förstår vi genom Ulfsdotter Erikssons (2012) förklaring kring stängning där den innebär att enbart legitimerad personal får ansvara för vissa arbetsuppgifter på fritidshemmen. Vidare menar författaren att personal med legitimation väljs framöver övrig kompetent personal som saknar legitimation och blir därmed utesluten eller exkluderad. Grundlärare i fritidshem är dock inte den enda yrkeskategori som har legitimation. Fritidspedagoger som har en högskoleutbildning kan även ansöka om en lärarlegitimation (Skolverket, 2020). Med detta tolkar vi att rektorn blev tvungen att utföra en stängning även om medarbetaren var kompetent men hen saknade legitimation för att kunna anställas som förstelärare.

Relation till tidigare forskning

I våra resultat visar det sig att det dubbla uppdraget grundlärare i fritidshem har tenderar att splittra lärarnas yrkesidentitet då det blir svårt för lärarna att prioritera båda yrkesrollerna samtidigt. Detta resulterar i att lärarna behöver prioritera det ena över det andra. Vad vi har sett i vårt resultat är att skolan prioriteras framför fritidsverksamheten. Detta för att utbildade grundlärare i fritidshem anställs för att enbart undervisa i sitt praktiskt estetiska ämne och därmed flyttas ut från fritidsverksamheten och in i skolan. Vad är orsaken till att grundlärare i fritidshem som har valt en utbildning mot just fritidshemmet väljer att lämna den verksamheten för att istället arbeta med ett praktiskt estetiskt ämne? Är det ökade förutsättningar eller är det att man får bättre förutsättningar som lärare i ett praktiskt estetiskt ämne i form av planeringstid, löner eller ferietjänst? Anledningen till detta är svårt att svara på, men utifrån våra resultat märker vi att problemet finns. Det är något vi kan jämföra med Ackesjö (2019) forskning där grundlärare i fritidshem börjar gå över till att arbeta med skolans undervisning som i sin tur leder till att fritidshemmens verksamhet kommer i andra hand. Med tanke på att vi har sett problematiken kring dubbla yrkesroller i våra resultat samt att andra forskare även tar upp det i sina forskningar kanske det är nödvändigt att diskutera en ny lärarutbildning med inriktning mot fritidshem. Detta för att stärka yrkesidentiteten och inte splittra den som Berglund, Lager, Lundqvist och Gustavsson Nyckel (2019) nämner i sitt resultat.

Vad är då anledningen till att våra rektorer går med på att flytta grundlärare i fritidshem in i skolverksamheten? Det kanske kan bero på att fritidsverksamheten inte är obligatorisk och således prioriteras skolverksamheten. Beror det på att de nya arbetsuppgifterna grundlärare i fritidshem har blivit ett komplement till skolundervisningen som Andersson (2013) skriver och därmed nedprioriteras fritidsverksamheten. Vi såg i våra resultat med de rektorer vi intervjuade inom Göteborgs stad att det existerar skillnader i den lokala styrningen samt hur rektorerna fördelade resurserna för grundlärare i fritidshem. Grundas detta i hur man väljer att fördela grundlärare i fritidshem under skoltiden i form av tid för praktiskt estetiska ämnen eller som resurs i klassrummen? Det är inget vi kan svara på men vi jämför vårt resultat med Anderssons (2013) forskning där hon menar att den lokala styrningen och de strukturella villkoren i form av resurser och tid inte kan tillgodoses fullt ut, varken under skolverksamheten eller fritidsverksamheten. Eftersom den nya lärarutbildningen för grundlärare i fritidshem ger dubbla yrkesroller blir det svårt för grundlärare att fullfölja båda uppdragen samtidigt väljer rektorerna att prioritera skolverksamheten.

I våra resultat märkte vi skillnader på hur rektorerna uppfattar och svarar på våra frågor, det kanske kan bero på vilken bakgrund de själva har innan de blev rektorer. Blir det skillnad på hur rektorerna ser på fritidshemmen om rektorerna själva har en pedagogisk bakgrund inom antingen skola- eller fritidsverksamheten? Det är inget vi har fått svar på under vår studie men om vi jämför med Ludvigsson (2009) så menar han att många rektorer har en lång erfarenhet som ämneslärare och har därför samma uppfattning som övriga ämneslärare. Dock menar Ludvigsson att numera rekryteras även förskollärare och fritidspedagoger till rektorer då ansvarsområdet har vidgats ner till de yngre åldrarna såsom förskoleklass och fritidshem. Eftersom rektorer numera rekryteras från exempelvis fritidshemmen kan det finnas möjligheter för fritidsverksamheter att prioriteras eftersom dessa rektorer har en annan förståelse för verksamheten än en rektor med ämneslärare bakgrund kanske inte har.

Slutdiskussion

Med denna studie hoppas vi att andra rektorer, lärare, politiker och andra beslutsfattare kan ta med sig ett nytt perspektiv kring uppdraget för grundlärare i fritidshem. Där den nya lärarutbildningen för grundlärare i fritidshem har resulterat i en splittrad yrkesidentitet eftersom grundlärare blir både lärare i fritidshem och lärare i skolan enligt (Berglund, Lager, Lundqvist & Gustavsson Nyckel, 2019). För att höja kvalitén och statusen på fritidshemmen behövs det mer legitimerad personal då det infördes legitimationskrav för att bedriva och ansvara för undervisningen i fritidshemmen (Skolverket, 2019). Eftersom denna utbildning är relativt ny finns det inte tillräckligt med legitimerade lärare. Det påverkar fritidshemmets profession när grundlärare i fritidshem rekryteras för att undervisa enbart med sitt praktiskt estetiska ämne och därmed flyttas från fritidshemmen. I våra resultat uttrycker rektorerna att det är svårt att rekrytera behöriga grundlärare i fritidshem, därför sänker rektorerna fritidshemmets profession när grundlärare i fritidshem flyttar från verksamheten. Vidare behöver rektorer enligt Ackesjö (2019) se över uppdraget för grundlärare i fritidshem då de upplever att deras dubbla yrkesidentitet enbart betraktas som ämneslärare istället för grundlärare i fritidshem och inte på samma sätt som de övriga lärarna. Vidare menar Ackesjö att detta kan leda till vilsenhet och osäkerhet inom deras egna profession och följden av detta kan leda till utmattning.

Förslag till vidare forskning

För att vidareutveckla studien i ett framtida perspektiv behövs mer forskning kring fritidsverksamheten samt uppdraget för grundlärare i fritidshem. Vi har märkt utifrån vad tidigare forskning har sagt och jämfört den med våra resultat det vi märker att den dubbla yrkesidentiteten verkar splittra grundlärare i fritidshem. Vi anser att det vore intressant att det förslagsvis forskas djupare kring det dubbla uppdraget där fokus bör läggas på en större intervjustudie med grundlärare i fritidshem. Om grundlärare i fritidshem känner att de klarar av att hålla balansen mellan de olika yrkesrollerna eller om de behöver prioritera sitt praktiskt estetiska ämne eller fritidshemmet över det andra? Det vore även intressant att se en djupare forskning kring rektorer, deras bakgrund och hur de ser på fritidsverksamheten jämfört med resten av skolverksamheten. Då vi såg att det existerade lokala skillnader inom Göteborgs stad hade det varit intressant att se vad det beror på och varför.

Referenslista

Ackesjö, H. (2019). Den nya professionen i fritidshemmet – en diskussion om mellanrummets hybriditet. I E. Reimers, M. Harling, I. Henning Loeb & K. Rönnerman
(Red.), *Lärarprofession i en tid av förändringar. Konferensvolym från den tredje nationella ämneskonferensen i pedagogiskt arbete.* (s. 45-64). Göteborg: Göteborgs universitet. Hämtat 2021-04-15 från:
http://hdl.handle.net/2077/60226

Ackesjö, H., Nordänger, U K., Lindqvist, P. (2016) *"Att jag kallar mig själv för lärare i fritidshem uppfattar jag skapar en viss provokation":*mot arbete i fritidshem. Educare - Vetenskapliga skrifter, (1): 86-109. Hämtat: 2021-11-26 från:
https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:915942/FULLTEXT01.pdf

Andersson, B. (2013). *Nya fritidspedagoger - i spänningsfältet mellan traditioner och nya styrformer.* Diss. Umeå: Umeå Universitet. Hämtat: 2021-04-14 från:
http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:603114/FULLTEXT02

Brante, T. (1992). *Expert Society: The Origins and Development of Professions in Sweden*. Studies of Higher Education and Research. Vol. 2, s. 1–31. Hämtad 2021-11-26 från:
http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED357680.pdf

Brante, T. (2015). *Professionerna i kunskapssamhället : En jämförande studie av svenska professioner* (1. uppl. ed.).

Brante, T. (2009). Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner. I L. Maria (Red.), *Vetenskap för profession* (s. 15-34). Högskolan i Borås.

Calander, F. (1999). *Från fritidens pedagog till hjälplärare: fritidspedagogers och lärares yrkesrelation i integrerade arbetslag*. Uppsala: Univ.

Colnerud, G., & Granström, K. (2015) Respekt för lärarprofessionen - Om lärares yrkesspråk och yrkesetik. Stockholm: Liber AB.

Eriksson Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.) *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34- 53). Stockholm: Liber AB.

Gustafsson Nyckel, J. (2020). Från fritidspedagog till lärare i fritidshem. I B. Haglund, J. Gustafsson Nyckel & K. Lager (Red.). *Vägen mot den undervisande fritidshem* (s. 59-77). Falkenberg: Gleerups.

Haglund, B. (2020). Från fritidspedagog till lärare i fritidshem. I B. Haglund, J. Gustafsson Nyckel & K. Lager (Red.). *Fritidshemmets pedagogik i en ny tid* (s. 15-34). Falkenberg: Gleerups.

Lager, K., Lundquist, J. & Gustafsson Nyckel, J. (2019). *Det dubbla kompetenskravet - en studie av lärarstudenters utveckling av kompetenser inom en ny lärarutbildning.* Hämtat 2021-11-26 från: https://www.researchgate.net/publication/346593699_Det_dubbla_kompetenskravet

Ludvigsson, A. (2009). S*amproducerat ledarskap hur rektorer och lärare formar ledarskap i skolans vardagsarbete*. Diss. Hämtad 2021-11-26 från: *http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-10430*

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Reviderad 2019. (2019). Skolverket. Hämtat: 2021-04-14 från: https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=1530314731%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fcurriculum.htm%3Ftos%3Dgr&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f#anchor_4

Malterud, K. (2014). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning : En introduktion* (3., [uppdaterade] uppl. översättning: Per Larson ed.).
Pramling Samuelsson, I., Sommer, D., & Hundeide, K. (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv*.

Mattsson, M. (2004). *Att forska i praktiken: en kunskapsöversikt och en fallstudie.* Uppsala: Kunskapsföretaget.

Ringarp, J. & Nihlfors, E. (2020) *Styrning och ledning av svensk förskola och skola.*(2 uppl.) Gleerups.

Skolverket. (2019). *Få legitimerade lärare i fritidshem.* Hämtat 2021-11-02 från: https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2019-04-16-fa-legitimerade-larare-i-fritidshem

Skolverket. (2020). *Krav för att få legitimation med legitimation med behörighet i fritidshemmet.* Hämtat 2021-11-25 från: https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/lararlegitimation-och-forskollararlegitimation/regler-och-krav-for-lararlegitimation/krav-for-att-fa-legitimation-med-behorighet-i-fritidshemmet

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur

Ulfsdotter Eriksson, Y. (2012). *Yrke.* Malmö: Lund AB

Vetenskapsrådet. (2017). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtat 2021-04-14 från: https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2002-01-08-forskningsetiska-principer-inom-humanistisk-samhallsvetenskaplig-forskning.html

Bilagor

(Bilaga 1)

Huvudfråga:

- Vilka arbetsuppgifter har grundlärare med inriktning fritidshem på er arbetsplats?

Intervjufrågor:

- Upplever du att arbetsuppgifterna kan påverka kvalitén i fritidshemmet?
- Hur många timmar i veckan används grundlärare i fritidshemmet för sin ämnes
- inriktning (idrott, musik, bild, hemkunskap)?
- Har ni många behöriga grundlärare med inriktning mot fritidshem på er arbetsplats?
- Om ni inte har utbildad personal? Vad anser ni att anledningen är?
- Har personalen utan behörighet på er skola ansvar för en fritidsavdelning och i så fall hur mycket planeringstid får de för att planera upp verksamheten?
- Eventuella följdfrågor beroende på svaren vi får.

(Bilaga 2)

Hej, vi är två studenter som utbildar oss till Grundlärare i fritidshem för yrkesverksamma vid Göteborgs universitet. Vi ska nu skriva vårt examensarbete som ska vara klart **16 November 2021.**

Examensarbetets syfte är att belysa yrket Grundlärare i fritidshem samt undersöka hur arbetsuppgifterna ser ut på de olika arbetsplatserna.

För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in empiriskt material genom intervjuer med er hjälp. På grund av rådande pandemi kommer våra intervjuer ske via inbokade teams möten.

OBS: Dessa samtal kommer att spelas in via ljud (enbart för att underlätta transkriberingen, alla ljudinspelningar kommer sedan raderas).

Alla intervjuer kommer att garanteras konfidentialitet. Inga skolledare eller skolor kommer att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ni har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Då vårt examensarbete ska vara inne senast den **16 november 2021** önskar vi ett snabbt svar om ni kan delta.
Vi ser fram emot ert deltagande!

Har ni ytterligare frågor ber er kontakta oss på nedanstående adresser
Med vänliga hälsningar

Kolbrún Egilsdóttir
kolbrun.egilsdottir@grundskola.goteborg.se

Filip Strålman (f.d. Elfstrand Dahlgren)
filip.dahlgren@grundskola.goteborg.se

Handledare för undersökningen är:
Thorbjörn Johansson
thorbjorn.johansson@ped.gu.se